

№ 6/7

JUUNI/JUULI 1923

I. AASTAKÄIK

EESTI GRAAFIKA

EESTI GRAAFIKA-
KUNSTI KUUKIRI
JA EESTI GRAAFIKA JA RAAMATU-
KÖITMISE TÖÖSTUSE ETTEVÖTJATE
ÜHINGU HÄÄLEKANDJA

Bernhard Lind,
Tallinnas, 15/7 1923 a.

TOIMETUS JA TALITUS: TALLINN, DUNKRI T. 2

EESTI GRAAFIKA

VÄLJAANDJA EESTI GRAAFIKA JA RAAMATUKOITMISE TÖÖSTUSE ETTEVÖTJATE ÜHING TALLINN, DUNKRI TAN, Nr. 2

KUULUTUSTE HINNAD: Kaanea 2-värvilised Emk. 6500.—, 1-värvil. Emk. 5000.—, Teksti laga: $\frac{1}{4}$ lehekülge Emk. 3000.—, $\frac{1}{2}$ lehekülge Emk. 1500.—, $\frac{1}{4}$ lehek. Emk. 750.—, $\frac{1}{8}$ lehekülge Emk. 375.—. Kõneõisimised ja pakkumised Emk. 3.— mm.

VAST. TOIMETAJA: V. KENTMANN
TEGEV TOIMETAJA: ED. KLAAS
TOIMETUS JA TALITUS TALLINN
DUNKRI T. 2. KÖNETUNNID 11-12

TELLIMISE HINNAD: Aastas Emk. 600.—, $\frac{1}{2}$ aastas Emk. 300.—, $\frac{1}{4}$ aastas Emk. 150.—, Postiga Emk. 60.— aastas kallim. Kaise-Ümbrikuga saates Emk. 60.— ja väljamaale Emk. 120.— a. kallim. Üksikud nr. Emk. 50.—. ILMUB ÜKS KORD KUUS

LADUMISMASINATEST.

INSTR. A. MUTLI

(Järg.)

(Masinaladuja kirjavahetuse väljavõtete järg. — „D. B. u. St.“, nr. 10, 1922. — Vaata „E. Graafika nr. 3, 4 ja 5.)

Ladumise mehhanismist.

Täna teeme ühe sammu edasi ja tutvume masina üksikosadega ja nende töötamisviisiga. Alguseks võtame käsile ladumisosakonna — see tähendab, matriitside magasinist vabastamise ja kogumise mehhanismi. Tihtipeale teeb just see tööstusosa kõige suuremat peavalu ja ajab isegi mõnikord hinge täis. — Kuid ka siingi on ikka ja jälle peatingimiseks puhtus ja korralik ümberkäimine matriitsidega ja magasiniga.

Nagu igale ladujale tuttav, on „Linotype“ klaviatuur 90 klahviga („Viktorline“ 112) varustatud, kahvlistaabi otsad on ühenduses terasplatedega, millede ülemised otsad omaltkohalt jällegi väikeste poolkuusarnaste vaskosakestega ühenduses seisavad. Nende väikeste vaskosakeste keskpaigast käib traat läbi, kes neid paigal hoiab, nii et üks poolkuu ots terasplate lõhes viibib, kuna teise otsa peal väikese ekstsentri raami ots lamab, kuna teine ots niiviisi kindlustatud on, et ekstsenter ise ja tema raami teine ots, mis poolkuukese peal lamab, liikuda võivad. Ekstsentrid ise seisavad väikeste tihtikeste taga kinni, nii et nad gummivaltse, mis nende alt läbi käivad, ja järjest kiirel ringkäigul on, ei puutu; ekstsentrite otsade peale toetuvad umbes poolteise jala pikkused staabid, millede ülemine ots kuni magasinini ulatub.

Kui nüüd laduja ühe klahvi peale näpuga vajutab, tõstab ta sellega ühenduses oleva terasplate üles, mis jälle omakorda poolkuukese ühe otsa kõrgemale tõstab, kuna teine ots alla langeb ja sellega ühes ka ekstsentri tihtvi tagant vabastab, mille tõttu see gummivaltsi peale langeb ja temalt ringi kaasa viiakse, kusjuures ta oma ekstsentri oleku läbi raamikese otsa peal lamava pika staabi üles tõstab ja magasinini alumises osas olevate matriitside vabastamise mehhanismi töötama paneb (vaata joonistust järgmisel leheküljel).

Sellest kõigest selgub, et terve rida osi ja osakesi tegevuses on, enne kui näpulöök matriitsini ulatub ja tahtmata tekib küsimus, kas seda mitte lihtsamalt ei oleks teha võidud? — Lihtsamalt ehk küll, kuid vaevalt otstarbekohasemalt. — Just selle osadehulga koondamise tõttu on saavutatud kiire ja kerge näpupuudutamise üleandmine, ning teiseks, et laduja oma näpulöögiga ainult nende osade töötamise alustamist sisse juhhib, kuna kõik muu masina poolt toimetatakse.

Kus aga nii palju osasid korraga töötamisel on, seal on ka takistuste võimalus enesest mõista suurem kui mujal. Mitme matriitsi korraga langemine ehk koguni vahelejäämine on harilik nähtus, kuid masinaga

hästi ümberkäimise ja korrashoidmisega võib sarnaseid takistusi peaegu täitsa kõrvaldada. Masinaga hästi ümberkäimine ja korrashoidmine koondub peaaesjalikult puhtuses. Kui näiteks mustuse tõttu klavituurstaap küllalt ruttu oma normaalkõrgusele tagasi ei tõuse, ehk temaga ühenduses olev tagumine plate silmapilkselt alla ei lange, ehk poolkuusarnane osakene küllalt vabalt ei liigu, siis ei jää ka eks-senter peale ühe-kordse ringkäigu oma tihvti taha seisma, vaid keerutatakse gummivaltsi poolt veel kord ringi, mille tagajärjel mitu matriitsi korruga langevad. — Kui aga eks-senter ise mitte küllalt kergelt ei käi, langeb ta hiljem kui tarvis gummivaltsi peale ja tuleb ette matriitside vahelejäämine ehk nõndanimetatud ülekargamine. Tihti on aga ka liig libedaks läinud ehk kulunud gummivalts matriitside korratus langemises süüdi. Peale kõige ülalnimetatut võib aga takistus ehk viga ka magasiini ja sperrkeeglite juures olla, kuid sellest osast pikemalt järgmine

kord. — Kergesti võib ka juhtuda, et eks-sentride kammilt üks tihvtikene ära murdub ehk kõveraks läheb ja seega eks-senter oma seisukohale paigale ei jae, vaid ikka jälle gummivaltsilt ringi viiakse. Seda viga võib aga kergesti üles leida, sest sarnasel juhtumisel langevad kaanalis olevad matriitsid kuni viimseni välja, ilma et klaviatuuri peale vajutataks. —

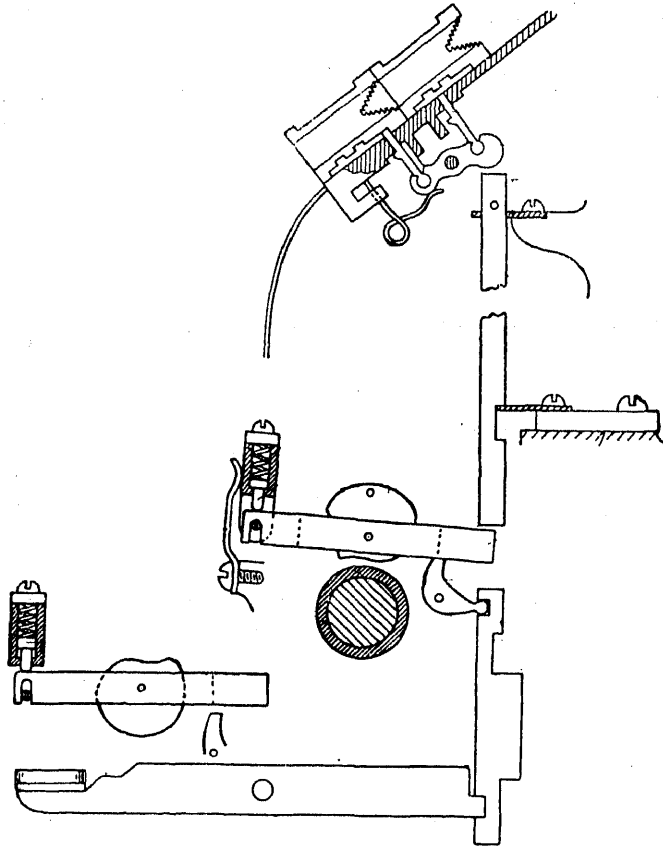
Kui kõik osad korralikult puhtad hoi-takse, siis tuleb sarnaseid juhtumisi harva ette, — ja rääkimise all olevad osad ei

tohikski nii ruttu mustaks saada, sest nad on ju kaitseplekkidega kaetud, mis tolmu juurepääsemist takistavad.

Nii mõnigi ei usalda ekstsentrite raami väljavõtmisele asuda, kartes mingisugust äpardust. Kuid see kartus on üleliigne, sest raami väljavõtmine on päris lihtne asi. Vaja ainult kaks kruvi välja kruuvida ja terve raam kõigi ekstsentride ja gummivaltsiga ongi käes. — Tagumise raami väljavõtmisel ei tohi aga unustada kiilude staabi vedrutraami küljest vabaks teha, muidu venitatakse ta välja ja saab kõlbmatuks. — Nüüd võib kergesti kõigi osade puhastamisele asuda, mida puhta bensiini ja õhukese laia pinsli abil kiirelt korda saata võib. Bensiin peab aga tõesti täielikult hea ja puhas olema, muidu saab kasu asemel ainult kahju ja kahekordset tööd.

Poolkuu taolised osad võta välja, — tõmba neid kin-nihoidev traat välja ja nad kukuvad raami lõhede vahelt ise lauale — ning pane nad pet-rooleumi sisse likku; enne tagasi-paigutamist peab

neid aga täitsa kuivaks hõõruma. Raami lõhed, kus nemad, kui ka ekstsentrite otsad vabalt liikuma peavad, tulevad hoolega järele vaadata ja puhastada. — Ekstsentrid on vaja ükskhaaval puhastada bensiini ja väikese hambaharjaga ning peale puhastamist igale eks-sentri teljele üks väike tilgakene puhast kondiõli traadi ehk puupilpakesega tilgutada ja siis järele proovida, kas tema tõesti kergesti ringi käib. — Tagumisi terasplatesid (raskusplatesid) võib ka väljavõtmata puhas-

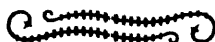
Uuemate „Linotype’de“ ladumismehanism.

tada. On nad aga juba liig õlised ehk mustad, siis peab ka need välja võtma, kuid et vähem tööd oleks, on soovitav neid mitte segamini visata. Tagasipaigutamist tuleb pahemalt poolt alata. — Gummivaltsid tulevad soojavee ja seebiga pesta ja pärast hästi kuivaks hõõruda; ka nende laagrid peavad täitsa kuivad olema.

Nüüd võib ka teiste osade kokkuseadmisele asuda. — Kõige enne tulevad poolkuukesed oma paigale seada, mis ettevaatlikult ilma vägivallata tehakse, et traati mitte kõveraks painutada, sest muidu ei liigu nad küllalt vabalt. Kui nad kõik kohal on, siis pistetakse ka ülemisest august üks teine traat läbi, nii et nad kohalt ei liiguks ja pannakse raam omale kohale, sealjuures

aga tähele pannes, et poolkuukeste otsad vabalt tagumiste platete ühenduskohtadesse satuvad, ja siis alles kruvid kinni käända ning traat ülemistest aukudest välja tõmmata. Peale selle pannakse gummivaltsid ja siis alles ekstsentrid sisse. Kui ekstsentrid kõik kohal on, siis kääntakse nad gummivaltsiga oma õigesse positsiooni, s. t. nii, et nad tihvtide taha peatuma jäävad ja kinnitatakse traadiga.

Gummivaltside laagrite õliaukudesse tuleb ainult paar tilka õli anda, muidu jookseb ta valtside peale ja teeb nad libedaks, ning teiseks paisuvad valtside otsad üles, mis klaviatuuri õiget töötamist takistab, ja valtsid ise muutuvad kõlbmatuiks.

SÕRENDATUD LADU.

E. KLAAS, TALLINNAS.

Üksikute sõnade ehk lausete sõrendamist lihtladus tarvitatakse harilikult, kui soovitakse eriti midagi välja paista lasta. Sarnane laduviis on umbkaudu sadaviiskümmend aastat tarvitusel olnud. Endistel aegadel tarvitati fraktuurkirjas sõrendamise asemel Schwabacheri. Alles 18. aastasaja teisel poolel hakkas Berliinis trükkija Johann Friedrich Unger sõrendamist tarvitama. Tema loobus Schwabacheri tarvitamisest kui enam-vähem maitsetast ning hakkas selle asemel sõnu „venitama“, s. o. sõrendama. Sellest ajast peale on nimetatud laduviis alal hoidunud ning teda tarvitatakse tänapäev peaausjalikult fraktuurladus. Ka siin ei mõju see just ladu kaunistusele kaasa, kuid on siiski nägusam kui antiikvaladus. Viimase juures on sündsa kursiivi tarvitamine kõigiti kohasem.

Harilikult kriipsutatakse käsikirjas sõrendatavad sõnad ühekordselt alla, kuna kahekordselt allakriipsutatud poolrammusast kirjast laduda tuleb. Väiksemate kirjade — nonpareille kuni korpus — sõrendamiseks jätkub 1-punkt spaatsiatest; viimase kirja kraadi juures võib aga ka juba 1½-punktilisi tarvitada. Enesest mõista, paneb hoolas laduja selle peale rõhku, et spaatsiate kärjed sibuldatud ei oleks, sest mitmesuguste spaatsiate tarvitamise juures on tähtede vahed ühtlusetu.

Sõrendatud ladu juures tuleb aga õiget ligatuuride (kokkuliidetud tähtede) tarvitamist tähele panna. Ligatuure, nagu ch, cf, ft, ß, ß, tarvitatakse sõrendatud ladus samal kujul ning neid ei tohi spaatsiate läbi lahutada. Nimetatud tähed tulevad aga peaausjalikult saksa-keelses kirjas ette, Eesti keeles aga pea kunagi, välja arvatud ft.

Kunſtnif Kunſtnif

valesti

õigelt

Sellevastu aga eraldatakse ff, fi, fi, fi, ff sõrendatud ladus üksteisest, samuti ka ff, missugune fi ja ff-iga peaausjalikult Eesti keeles ette tuleb. Tähendamata ei tahaks siinjuures jätta, et fraktuuri tarvitamine eesti-keelse kirja juures ikka rohkem väljasuremisele läheneb, mis Soomes juba sündinud, peale mõne erandi.

Antiikvaladus ei tohi suurtähtede T, V, W, Y ja järgneva väikese tähe vahele spaatsiaid panna. Tuleb ladus mitmekordseid numbrid ette, sõrendatakse ka need vastavalt vahe-ruumidele, arvesse võttes siinjuures number 1 vaheruumi. Järgneval juhtumisel on sõrendada 8116.

Viimase tähe ja komma vahele tuleb spaatsia mahutada, punkti vahele sellevastu aga mitte.

Kuidas sõrendatakse? Selle peale võib mitmeti vastata. Kasulik aga tohiks teada olla, mis Friedr. Bauer omas „Laduja käsiraamatus“ selle kohta ütleb. Seal on järgmist lugeda: „Paljud ladujad laovad kohe iga tähe vahele spaatsiad, teised sellevastu laovad esiti rea peaaegu täis ning mahutavad siis alles spaatsiad sõrendatava sõna vahele, võttes mitu spaatsiat kastist korraga. See sõrendamisviis on kõige kiirem, võimaldades tarbekorral rida jämedamate spaatsiatega tasandada. Sarnane viis on iseäranis soovitatav võrdlemisi kitsa ladu juures, ära hoides selle läbi sõnade vaheruumi suuremat mitteühtlust, sealjuures tuleb aga silmas pidada, et üksikute sõnade ehk lausete sõrendamise juures ühejämedusi spaatsiaid tarvitatakse. Peale lühema aja harjumuse on ladujal juba iga rea juures umbkaudselt teada, missugused spaatsiad rea kinnitamise juures kõige sündsamad on.“

Nagu nr. 3 juba lühidalt kirjutatud, tuli sõrendamine moodi umbes 100 aasta eest, minnes lõpuks lialdusteni. Selle laduviisiga taheti kaht otstarvet täita, nimelt kogu ladu kergeks teha, ning ühiselt võimaldada üksikuid ridasid soovitavalt venitada ehk lühendada, et selle läbi teatavat grupeerimist saavutada.

Mõned aastakümned hiljem jõuti aga teisele arvamisele. Ühes 1835. aastal väljaantud saksakeelses õperaamatus on lugeda, et sõrendamine üks noomitusväärne harjumus olevat, sest tubli laduja mõistab ridade ja kirja valiku läbi ka ilma sõrendusteta tiitlile nägusa väljanägemise anda. Sellest hoolimata kestis sõrendamine, ehk küll vähemal määral, veel kaua aega edasi. Alles koondatud laduviisi algul, missugune möödunud aastasaja lõpul tarvitusele tuli, kadus see pea täieliselt, kui koondatud kirjapildile mitte vastav laduviis.

1912. aastast peale aga kujunes tiitli- ja aktsidentsladus suurem muudatus. Koondatud ladublokke oli juba külluseni nähtud ning tehti jällegi algust lahusseisivate ridadega, neid jagades üksikutesse gruppidesse. Mitte aga ainult selle juure ei jäädud peatuma, vaid võeti jällegi sõrendamine abiks; meele tuledades seda saja aasta eest moodis olnud laduviisi. See „uus mood“ leidis kiirelt järeloomamist ning on käesoleval ajal üldiseks, harilikuks nähtuseks saanud.

Nii siis ei tohi laduja, eraldi aga aktsidentsladuja, laduviisi uuenduste vastu üksikõikseks jääda, samuti ei tohi tema aga ka mitte lialdusteni minna, vaid peab alati kesktee valima ja nägususe peale rõhku panema. See ei ole aga igakord kerge ning mõned näpunäited sellepärast siinkohal mitte üleliigsed.

Lahtise laduviisi eesmärk on sõredat, lahtist kirjapilti saavutada, mida kõigepealt silmas pidada tuleb. Selle eesmärgile ei jõua meie aga näituseks rammusaid blokkkirju tarvitades kunagi. Sellepärast peame lahtise laduviisi juures võimalikult kergeid, meeldivaid kirju valima. Sarnaseid on kirjavalamistehased viimasel ajal palju välja lasknud ja ka meie trükikodades juba olemas.

Lauseid ehk ridasid ei tohi mitte blokkladu viisil kokku pressida, vaid lastakse vahelduvate ja vabade ridade viisi ning laiemate vaheruumidega, mille läbi sõre kirjapilt alal hoitakse. Eeltähendatud reeglitest kinni pidades on tihti võimalik nägusaid trükitoide valmistada. Kõige keerulisem küsimus on aga sõnade sõrendamine, sest selle juures minnakse kergelt lialdusteni ning näotute valjanägemisteni.

℞ r i f t l i f

Liig lai sõrendus; sõna on ühenduse kaotanud.

℞ r i f t l i f

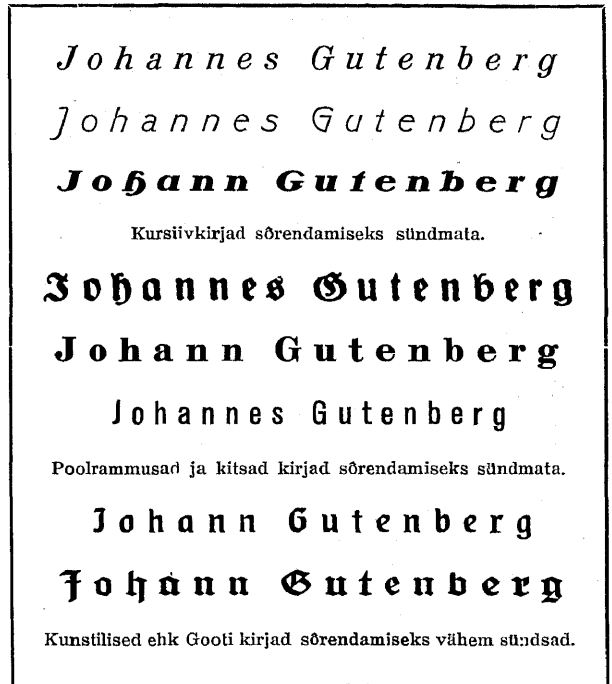
Kõige suurem võimalik sõrendus.

Laotakse tähed vahedeta, nii nagu nemad on, üksteise külge, tulevad õige ühendusega sõnapildid välja, missuguseid kõige kergem lugeda. Suurendatakse aga sellevastu tähtede vaheruumi, jaotatakse selleläbi sõnapilt üksikutesse tähtedesse, ja nimelt seda rohkem, midavõrd vaheruumi suurendatakse. Et meie aga lugemise juures terveid sõnapilte korrata tähele paneme ja mitte ei tähitse, on loogiline järeldus, et sõrendamine lugemist raskendab. Kui meie aga aja nõuetele vastavalt ladu sõrendame, et kergelt kirjapilti saavutada, siis peab selle juures ettevaatlikult talitama, et lugemist mitte liig ei raskendataks. Nii ei tohi sõrendamine iganes nii kaugele minna, et sõnaühendus selle läbi kaduma läheks. Samuti tuleb ridade sõrendamist selleks, et vormi laiuseni jõuda, kui kõlbmatut abinõu kõrvale heita. Siinkohal ei ole mitte mõeldud reeglid ette kirjutada,

kas ning mil juhtumisel enam ehk vähem sõrendada tuleb, vaid see peab igakord laduja oma äranägemisele jäetama. Alljärgnevad näitused võivad siin mitmeti kasuks olla.

Samuti tuleb sõrendatava kirja karakteri

melt samuti loomulikku ühendust nagu käsi-kirjad, millega neil ka kõige rokem sarnadust. Järelikult peab eeltähenatud kirjade sõrendamine võimalikult kõrvale jäetama; mida rohkem sarnadust käsikirjaga, seda vähem tohib sõrendada.

arvesse võtta, sest mitte kõik kirjad ei kannata ühetaoliselt sõrendamist. Selles punktis käib tuntud graafikakunstniku prof. E. Weiss'i arvamine ametmeeste arvamisega täiesti kokku ja nimelt selles, et iseäraliselt väljendatud fraktuur, Schwabacheri, Gooti jne. kirjad sõrendamise läbi palju vähem sõnade lugemist halvavad, kui näiteks enam ühevormilised antiikvakirjad. Sellepärast võime siis kinnitada, et kõik fraktuuritaolised, mitte liialdi rammusad, kitsad ehk laiad kirjad sõrendamiseks kõige rohkem sündsad on. Rohkem ettevaatust on juba antiikva väiketähtede sõrenduse juures tarvis, sest siin kaotab sõna kergemalt ühenduse ning paistab lahtirebituna. Kõige vähem kohane on kursiivkirjade väiketähtede sõrendamine. Need nõuavad ni-

Kõiksugu poolrammusad kirjad, ühes arvatud fraktuur, on sõrendamiseks vähe sündsad, rammusate kirjatähtede sõrendamine tuleb aga täitsa ära jätta, sest sellejuures kaotavad üksikud tähed pea oma ühenduse ning näevad siis välja nagu mustad plekid. Samuti ei kannata ka kitsad kirjad sõrendust. Kunstilisi kirju, nagu Behrens, Eckmann ja muud sarnased, tohib sama vähe sõrendada, mida alljärgnevad näitused tõendavad.

Lahtine ehk sõrendatud ladumine on samuti õigustatud nagu eelkäiv koondatud ladu, sest õigete põhimõtete järele talitades ning lialdustest eemal hoides on ka selle laduviisiga võimalik praktilisi ja nägusaid töid valmistada. Loodame ühiselt, et sarnaseid lähemas tulevikus rohkem näha saame.

RATSIONAALNE TÖÖTAMISVIIS.

E. ROOSIK, TALLINNAS.

III.

Tööjaotus ja tegevuse kontroleerimine.

Ühe äri teguvõimet otsustab töötarvitajate ringkond õigusega nähtavate tunnuste, nimelt korraliku töö ja selle täpisele täitmise järele. Selle põhimõtte järele käijad saavutavad peagi soodsaid tagajärgi, omavad lühikese ajaga omapärase kuulsuse ja soetavad oma ümber kindla töötellijate ringkonna. Tähtaja kindlaksmääramine ja selle täitmine nõuab sellepärast kõige suuremat hoolt ja on läbiviidav ainult siis, kui ärijuhatus äri vastuvõtte suutvuse, tema üksikvõimete, käsilolevate toimetuste, kui ka tekkivate raskuste ja takistuste üle alatas selgusel on. Seks on tarvis luua ühendus kõikide osakondade vahel, neid üksteisega kokkukõllasse viia ja kindla sihi järele töötama panna. Selle teostamine vajab faktorite igapäevast lühikest aega kestvat kokkutulemist ühisele läbirääkimisele ülemjuhatusesega. Ühiste läbirääkimiste ülesanne seisab tellimiste ühest osakonnast teise üleandmise järjekorra ja aja kindlaksmääramises, tarbekorral õigel ajal abinõusid korraldades, kas

Ladumise osakonna töökava

28. mail 1923

Laduja	Tellijaja ja töönimetus	Kavatsetav tööaeg	Märkus
Nurm	„Volta“, tabel . . .	8—1 = 5	
	Koll, arve	3—6 = 3	
Põlendik	„Eesti Pank“ aruanne	8—6 = 8	
Oja	„Rekord“, müüriil. Aktsidentside arapanek	8— $\frac{1}{2}$ 12 = 3 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ 12—6 = 4 $\frac{1}{2}$	
	jne.		

Kujutus 10.

Ladumasinatate osakonna töökava

28. mail 1923

Masin ja vahetus	Laduja	Tellijaja ja töönimetus	Kavatsetav tööaeg.	Märkus
I Linotype:				
1. vahetus	Sagar	„Kalev“, põhikiri	6—9 = 3	
		„Riigi Teataja“ . . .	9—1 = 4	
2. „	Soovik	ss.	1—2 = 1	
		Pung, „Ilulugemine“	2—6 = 4	
		Kana, „Lõhkeained“	6—8 = 2	
II Linotype:				
1. vahetus	Kallas	Pitka, „Minu sõjamälestused“ . . .	6—1 = 7	
		2. „	Põld	ss.
		jne.		

Kujutus 11.

ületundisid tehes ehk tööjõudusid juure muretsedes, et seega ilmaasjata ootamist kõrvaldada. Nii mõnigi masinatund on kaduma läinud just selle läbi, et ladu mitte õigel ajal valmis ei olnud. Nii mõnigi töö tuli teise arvel katkestada, kui selle peale mitte varmselt plaanikindlalt mõeldud ei oldud.

Ühtlasi tuleb igal faktoril oma jaoskonna jaoks igapäev kirjalik töökava kokku seada, millest ärakiri ülemjuhatusesse jääb. Töökavale tuleb märkida iga tellimine, mille täitmisele kavatsetakse teatud päeva jooksul asuda. Lõpulikult kindlaksmääratud kava juures ei tohi ilma ülemjuhatuses loata kuni järgmise kokkutulemiseni mingit muutust ette võtta, sest kaupmeheline büroo ammutab neilt töökavadelt juhatust. Esineb päeva jooksul töötellija järelepärimistega ehk nõuetega trükkis olevate ehk juba trükitud tööde asjus, siis on kerge töökavade põhjal vastust

anda, ilma et tödest ülekuhjatud faktorilt iga kord küsida ehk aegavõtvaid järelekuulamiisi ühest ja teisest osakonnast teha tarviseks. Kuna trükkimise osakonna töökava masinameistrite vahel ärajaotamisele tuleb, et seega igatüks oma päevase tööhulgaga varmalt tutvuneks ja tegijal ka alatasa silma ees näha oleks mis teha tuleb, ei ole sama meetod ladumise osakonnas mitte kohane. Seal jäägu töökava tervelt faktori hoole ja saagu temale juhatause andjaks tegevuse korraldamises. Peataolek ja üliirutlikkus on mitmele ärile palju maksuma läinud. Selle vastu mõjub plaanikindlus esiteks õnnistusrikkalt äri tegevuse peale, iseäranis nendele äridele, kellel lühikeseajalisi aktsi-

dentstöösid täita tuleb, teiseks kasvatavalt juhtivate jõudude peale seega, et sunnib iga päev käsilolevate tööde kallal talitades nendesse süvenema ja nende õigeaegset valmisaamist läbi kaaluma. Tööde väljajaotamisel üksikute ladujate vahel peab faktor tundma iga isiku teadmisi ühel ehk teisel erialal. Selles seisab peasjalikult ratsionaalse töötamise kunst, et omatakse iga üksiku kaastöötaja teovõime suhtes teadmisi ja osatakse hästi juhtida kõikide jõudude käest kätte töötamist. Tuleb näiteks kiires korras tekstiga tabelid ladumisele, siis talitatakse õieti, kui tabeli tekst neile välja jaotatakse, kes tabeli ladus küllalt mitte vilunud ei ole, kuna rohkem harjunud jõudu-

Trükkimise osakonna töökava

28. mail 1923.

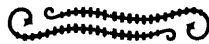
Masin ja nr.	Masina-meister	Tellijaja töö nimetus	Määr	Ladude arv	Trük-kide	Värv	Kavat-setav tööaeg	Märkused
Augs-burg 1	Sõstar	Eesti Lloyd, elukinnitusprospekt	16.000	4 plat.	4000	must	8—1/24=51/2	Käigu ajal „Geogr. õperaamat“ lükutada ja väljalõikeid teha!
		„Geograafia õperaamat“, 8 pg.	8000	16 lhk.	8000	„	1/24—6=21/2	
König & Bauer 2	Kuusik	Virkhaus, hinnakiri: raamistus	1500	4 lhk.	1500	persiakollane oliivroheline	8—12=4	Jaotatud valtsid: par. pool kollane pah. „ roheline Kollane värv ära tõmmata ja punane peale lasta! Masin pesta!
		tekst	—	4 „				
		Saku õllevabrik, reklaami plakatid: eraldusread	4000	2	2000	punane	12—6=4	
		Pihlakas, arve: jooned	4000	2				
tekst	—	2	„ oliivroheline					
		Saku õllevabrik, reklaami plakati peatekst	—	2		„		
Augs-burg 3	Ernesaks	„Eesti iseseisvus“, 1 pg.	5000	16 lhk.	5000	must	8—10=2	Eilane vorm — edasi-trükk! Järgmine poogen ette lükutada!
		2 pg.	5000	16 „	5000	„	10—6=6	
		jne.						

dest ühed peasi laovad, kuna teised tabelid kokku seavad. Ka lihtladus, mis eneses rohkesti jalgmärkusi (Fussnote) sisaldab, on palju kohasem need paaril ladujal ette laduda lasta, kui et pooltosinat ladujaid iga üks üksikult teksti kui ka jalgmärkusi laovad. Kahjuks viskavad tihti peale ettenägematad tööd ehk kiirtellimised kõige paremad eelkorraldused rööpast välja, aga see ei tohiks kedagi heidutada sihikindla töökava järele käimast. Töökavade kokkuseadmisel tuleb selle tõttu seda silmas pidada, et kõiki masinaid silmapilgu tööde alla kinni ei pandaks, vaid et üks neist hilisematele tähtajalistele kuuluks, mille trükkimisi häda korral katkestada võiks, kui paratamataks saanud kiirtellimisest muidu mööda ei pääse. Üalnimetatud korraldus käib ka ladumise osakonna kohta, seal hoitagu niisama paar meest igaks juhtumiseks „vabad“, s. o. mitte-tähtajaliste tööde peal. Loomulikult ei lähe töökaval ettekavatsetud aeg tegeliku ajaga küll mitte alati ühte, aga vahedest hoolimata ei saa siiski selle kasulikkust eitada. Vähemad ärid võivad küll teistest töökavade korraldustest loobuda, küll aga mitte trükkimise osakonna omast, see jääb tingimata

vajadusliseks. Enne töökavade ülesseadmist tuleb faktoritel vastastikku üksteist informeerida käsilolevate kiirete tööde olemasolemist ja nende valmissaamiste üle järgmise sedelikese läbi, mille tõttu õigel ajal teatakse vastavas osakonnas tarvilisi eelkorraldusi teha:

Teatesedel.

..... osakonnale.
 Tähtaeg:
 Töö:
 Määr: Kaust: Värv:
 Ladu valmissaamise aeg }
 Äratõmme ülekandeks valmis } kindlalt kell
 } nähtavalt
 192 Allkiri
 Kujutus 13.
 (Järgneb.)

ERALDUSKIRJADEST.

J. VEIKESAUN, TALLINNAS.

18. aastasada ja veel varem ad ajad ei tunnud eralduskirju. Kui leidus tarvidus mõnda sõna rida ehk lasta välja paista üldisest tekstist, siis laoti see fraktuur tekstis Schwabacherist, mille pilt tugevam ja laiem fraktuuri omast. Antiikvas tarvitati eraldamiseks kursiivi. Eralduskirjade järele ei paistnud olevat tarvidust, kuna nende peatarvitaja, reklaam, alles nõrgalt oli arenenud. 19. aastasaja algul ilmusid esimesed eralduskirjad. Nende põhimõtteks oli, et eralduskirja tähtede jämejooned hariliku kirja tähtede omadest jämedamad olid, kuna peenjooned hariliku kirja tähtede omadele sarnanesid. Näituseks:

AA

See viis on olnud algusest peale kuni viimase ajani ainukeseks eraldusabinõuks. Ta on laienenud kõigi kirjade peale ilma erandita. Aastat kakskümmendviis tagasi, kui sai mõõduandvaks nõue kirja ühtlasema jämeduse järele, muutusid ka eralduskirjad; nimelt läksid nende peenjooned jämedamaks. Nii:

AA

See muutus oli tingitud tolleaegsetest nõuetest raamatu lehekülje üldilme kohta, see pidi, nagu teada, ühtlane hall olema. Paar aastat enne ilmasõda ilmusid kirjad, Bravour, Epoche, Glass-Antiikva j. t., milledel vahakord hariliku ja eralduskirja vahel siia-

TALLINNA EESTI KIRJASTUSÜHISUS

GRAAFIKATÖÖSTUS

PIKK TÄN. 2

TEL. 11-08

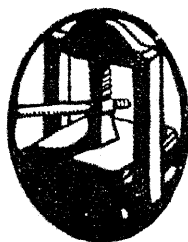
RAAMATUTRÜKK

*

KIVITRÜKK

*

OFFSETTRÜKK

ROTATSIOONTRÜKK

*

STEREOTÜÜPIA

*

TSINKOGRAAFIA

TÖÖ KORRALIK JA KIIRE // HINNAD MÕÕDUKAD

maalsest täitsa lahkuminev oli. Nimetatud liikide harilikkudel kirjadel pole olemaski jämejooni, vaid täht on täiesti ühejämmeduste joontega ja sarnaneb selletõttu groteskile. Eralduskirjadel on aga osa jooni jämedamad. Näituseks:

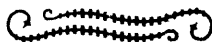
Need iseäraldused on tingitud esiteks reklaami nõuetest ja teiseks sel puhul maksmas olnud „must-valge-hall“ moodust aktsidents-ladus. Kõige mõjurikkam viimases suhtes on Glass-Antiikva.

Väga huvitavalt on läbi viidud eraldus Schelter & Giesecke uute ilukirjade „Eidechse“ ja „Salamander“ juures, milledest teine esimene eralduskiri on. Kuna „Eidechse“ kon-

tuurkirjade hulka kuulub, on tema eralduskirjal, „Salamander“il, kontuurina joonistatud kohad ühe ainsa jämejoonega tõmmatud. Näituseks:

Lõpuks toon esile veel ühe kirja eraldusviisi, mis on eelmiste, kõige vanemate viiside loogiline järelendus, mida pole aga seni veel näha olnud tarvitusel. See oleks nii:

MÕNEST HALVAST VIISIST.

J. VEIKESAUN, TALLINNAS.

Sest ajast peale, kui ilmusid kirjad, milledel suur Ü, Ö, Õ, jne. on nii joonistatud, et pead tähe ülemise joonega ühendatud, näivad paljud ladujad, iseäranis need, kes laovad lehe kuulutusi, ülearuseks pidavat ••~päid, mida antakse kaasa 4—5 cicero kirjadele, et neid peale ladudes U-st ja O-st teha Ü ja Õ. Nad usuvad, et asja palju lihtsamalt võib teha seeläbi, et võetakse naaskel ja tõmmatakse U ehk O ülemisse ossa joon ehk poolring, sellega tehakse esimesest Ü ja teisest Õ. See kirjarikkumise viis leiab tarvitamist peaaesjalikult kitsate kirjade juures, nagu kitsas Herold, Grotesk jne. Paljudel kordadel, kus tähtedest puudus, võetakse need rikutud tähed tarvitusele jällegi u- ja o-na, lootes, et üks lugeja isegi näe, et need tähed pole käesoleval puhul enam ü ja õ, vaid on alandatud harilikkudeks u- ja o-ks. Selle koduse ü ja õ valmistamise kohta peab ütleva, et ta väga kahjulik komme on, millega ära rikutakse hulk tähti, halvendatakse töö väljanägemist ja kiiruse suhtes ei võideta kah midagi, sest kui pealepandavad pead alati omal kohal hoitakse,

on nad kergelt leitavad ja pealepanek pole ju enesest kuigi ajaviitev töö.

Teine halb viis, mida niisama ette tuleb tihti lehe kuulutustes, on see, et kitsast 4—5 cic. Heroldist laotud sõnadele poolrammus Heroldist esimene täht võetakse. Minnakse isegi kaugemale ja võetakse esimene täht Blokist ehk mõnest muust palju laiemast kirjast. Nähtavasti on ladujal püüe sellel läbi sõna väljapaistvamaks teha. Nii heatahtlik kui see soov ka on, ei täida ta ikkagi oma otstarvet, vaid peale inetu väljanägemise võtab sarnane ladumine rohkem aega, kuna ühe rea ladumiseks vaja on mitme kasti kallal käia.

Kolmas halb viis, mis ei riku küll töö väljanägemist, kuid avaldab korralageduse muljet, on see, et ühes ja samas kuulutuses tarvitatakse v ja w segamini. Mitmel puhul on näha, et v on sellepärast tarvitusele võetud, et w-ga ladudes poleks sõna teatavast kirjast ritta mahtunud, kuid siiski pole see põhjus vabandatav. Sellepärast soovitaksin, et v ja w segamini tarvitamise eest hoitaks,

mis enesest sugugi raske pole läbi viia, kui head tahtmist on.

Lõpuks ei või nimetamata jätta tüht kurba nähtust, nimelt, et mitmed ladujad ei näi tundvat uuemate kirjade, nagu Jaecker-Schrift jne. suuri tähti. Olen leidnud palju

juhtumisi, kus K asemel laotud on R, E asemel C, F asemel J ja ümberpöörduvalt. Et J ja I ära segataks, seda polegi enam imes-tada. Asi on enesest küll seda väärt, et ladujad põhjalikumalt ennast tutvustaks uute kirjadega.

DEN INTERNATIONELLA BOKTRYCKAREKONGRESSEN I GÖTEBORG 1923.

Rootsikeelne pealkiri tähendaks meie keeles „Rahvusvaheline trükitöösturite kongress Göteborgis“ missugune 4.—6. juunini s. a. ära peeti. Eesti poolt võtsid sellest osa herrad A. Silberhand ja kuukirja vast. toimetaja V. Kentmann. Rahvusvahelise trükitöösturite kongressi algmõtte looja oli tuntud Rootsi trükitööstur Vald. Zachrisson, kes seda mõtet Põhjamaade Trükitöösturite Nõukogu istangul 1921. aastal õhutas. Võib olla nii mõnigi kahtles, kas sarnane kongress õnnestub, ajal kus sõja läbi löödud haavad veel kosunud pole ning nii mõnigi võib olla kahtles, kas mitte harilikult igale poole sissetungivad poliitilised hõõrumised ka trükitöösturite rahvusvaheliste koostöötamise katsete peale halvavalt ei mõju. Kahtlused ei läinud õnneks täide. Kongress läks kõigiti hiilgavalt korda, mida Rootsi Trükitöösturite Ühingu ja kõige pealt kongressi juhatuse arvele kirjutada tuleb.

Alljärgnevaga katsume tuua lühikese ülevaate kongressist:

Esmaspäeval, 4. juunil, kell 10 hommikul kogusid saadikud näituse kongressaali, mida selleks esimest korda tarvitati. Rootsi trükitöösturite ühingu esimees Vald. Zachrisson ütles omas soojas kõnes kõige maade esitajatele „tere tulemast“. Kõneleja seletas, kuidas temal juba 1915. aastal mõte rahvusvahelist trükitöösturite kongressi kokku kutsuta tärnanud ning kuidas just trükitöösturid ja ajalehtede väljaandjad oma töö läbi kõige

kohasemad oleksid, et omavahelist arusaamist sõja tagajärjel kannatada saanud rahvaste vahel luua. Rootsi Trükitöösturite Ühingu, kes käesoleval aastal oma 30 aastase tegevuse peale tagasi vaadata tohib, otsustas 23. aprillil 1922 kongressi eesotsa astuda ning paluda kõige maade trükitöösturid selleks omi esitajaid saata.

Edasi ütles kõneleja: „Kuid sellejuures puutusime kõige suuremate raskustega kokku. Ma tahaks ainult selle aasta algusel juhtunud poliitiliste sündmuste peale tähelepanu juhtida ning sellele järgneva rahaväärtuse langemise ja üldise kriisi peale mis ka meie maad ning trükitööstureid raskel kujul tabanud, mille juure veel vahete-vahel rusuv väljamaa konkurents ilmus, mis nii mõnegi maale osavõtmise takistus sünnitas. Iseäranis ühel maal on kauakestev streik koosolekule ilmumise tahtmise riisunud.

Tahtmata tekkis küsimus, kas sarnasel raskel ajal siiski kohane oleks kongressi eeltöid jätkata. Selle peale jäi, kõigest hoolimata, ainult üks vastus: jätkata, sest selles võisime meie kõik ühel arvamisel olla; sest oleks kongress pidamata jäänud, oleks see head mõtet halvanud, kongressi mõte aga ei tohi surra. Kui meie ka praegusel juhtumisel mitte soovitaval määral südamepoliitikat ajada ei suuda, siis võime meie ettekannete ja omavaheliste läbirääkimiste tagajärge arvesse võttes siiski loota, et reis end ära tasub“.

Selle järele järgnesid Inglismaa ja Eesti esitajate kõned. Hra V. Kentmann pidas oma kõne Rootsi keeles, missuguse siinkohal originaalis ja tõlkes edasi anda katsume, pealegi esinesid Rootsi ajalehed kõne kohta järgmisel päeval pikemate referaatidega ja autori pildiga.

Högtärade Kongressens Ledamöter!
Mina Herrar!

Om vi av de nya östliga staterna komma till Västeuropa, hava vi ofta en viss obehaglig känsla, ty ingen känner oss, och om vi presentera oss och förklara hvarifrån vi kommit, betraktar man oss med litet besynnerliga miner, ty man har ingenting hört om oss eller vårt land, eler om man hört något, är detta ändå alldeles dunkelt och obestämt. Om man ock inte mera, som det oftare hände före kriget, förväxlar och blandar hiop Island och Estland, få vi än idag oftare brev adresserade till: Reval i Finland eller Reval i Litauen, och oftast frågas: „Fran Reval? så, Ni äro ryssar?“

Denna skildrade obehagliga känsla saknas nu alldeles, då vi komma till Sverige, — tvärtom, anländande till Sverige ha vi den känsla att komma till våra välkända grannar, till grannar som även känna oss. Ty av alla östliga stater söderut Finskaviken äro förbindelserna mellan Sverige och Estland de närmaste. Vårt folk minns ännu forfarande med stor tacksamhet den kära svenska tiden, och i våra städer finnas överalt minnesmärken från denna tid. Så har t. ex. den skola jag själv slutade engång i Reval grundats av den stora konungen, och i skolans aula, före reformationen Cistercienserklosters Refektorium, hänger än idag Gustaf Adolfs tavla på väggen, med inskriften „Fundator“, tavlan av densamma konungen, som i fältlägret vid Lützen undertecknade vårt första universitets stiftelseurkund, som tyvärr arbetat ändast en kort tid i Pernau och Reval. Än i dag kan varje barn i vårt lilla Pernau visa huset, var Gustaf Adolf bott liksom vårt första universitets byggnad. Mina Herrar, vårt folks bästa elementer ha icke glömt att under hundra femtio år i våra kyrkor betts för Konungen av Sverige.

Men jag vill inte blott tala om död, grånad, forntidas dar. Vi ha bland oss, om jag

får säga så, även levande minnesmärken av den svenska tiden. Vi ha till först bland våra medborgare våra flera tusen allmänt aktade svenskar, vilkas föräldrar redan för många hundra år sedan bodde på samma platser, på våra västliga kuster och öar. Och sedan: det voro just svenskar från konungariket, som under de senaste åren förnyade förbindelserna mellan Sverige och oss. Det voro svenska frivilliga, som kommo över Östersjön till oss för att hjälpa oss, då vi måste kämpa tungt och hårt mot bolsjevikerna, det voro svenskar som bildade inom vår armee den svenska kåren. Vi komma aldrig att glömma vad svenska kåren gjort för vårt fosterland i sin tapperhet och ädelmod! Och återigen kommo svenskar till oss över Östersjön som akademiska lärare, arbeta nu i vårt universitet i Dorpat och fortsätta så Gustav Adolfs kulturgärning för vårt fosterland.

„Mina Herrar, vårt land är ett litet land och vi alla, i synnerhet även vi tryckeri- ämnets representanter, vi alla veta, att mycket arbete, mycket allvarligt arbete måste göras, innan vi kanske småningom hinna till Västeuropas nuvarande kulturstånd. Och om vårt förbund sänt till Sverige också mig, som representerar i vårt forbunds styrelse det enda tysk-baltiska tryckeriet i Reval, om jag sökt lära mig litet svenska, må allt detta hänvisa till att vi alla, borgare av vår stat, borgare av republiken Estland, om ock av olika nationalitet, äro ense och villiga till att arbeta för vårt lands framtid och därför framför allt ville lära.

Mina Herrar, vi ha kommit till Sverige just för att lära och allt vi här få se på Sveriges lysande utställning, ger oss rätten att å Eesti grafiska industrins arbetsgivares förbunds vägnar överlämna våra allrahjärtligaste lyckönskningar. Så ropa vi, som våra förfäder fordomdags ropade, från hjärtat: Vivat Sverige! — Vivat Svenska Boktryckareföreningen! Vivat hela svenska folket!

„Kui meie, uelt asutatud Idariikide kodanikud Lääne-Euroopasse tuleme, valdab meid teatav vastane tundmus, sest et keegi meid ei tunne ning siis kui meie end esit-

leme ja seletada katsume kust kohast tulnud oleme, vaadatakse meie peale veidi iseäralise pilguga. sest meist ja meie maast ei olla iialgi varem midagi kuulnud, kui aga paremal juhtumisel siiski midagi kuulnud, on ettekujutused tumedad ja selgusetad. Kui käesoleval ajal ka mitte enam nagu enne sõda Island ja „Estland“ ära ei vahetata, tulevad meile siiski veel kirjad adresseeritud: Reval in Finland ehk Reval in Lihtauen; ning tihti küsitakse meilt: „Tallinnast?, siis olete teie venelased?“

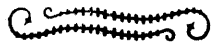
See praegust kirjeldatud vastane tundmus puudub meil täitsa, kui meie Rootsi tuleme, koguni ümberpöörduvalt — siin Rootsis tunneme meie end heade naabrite juures olevat, kes ka meid tunnevad. Sest mis lõunapool Soome lahte asuvatesse Idariikidesse puutub, on ühendus Rootsi ja Eesti vahel kõige lähem. Meie rahvas mälestab tänulikult tänapäevani seda õndsast, ehk nagu rahvasuu ütleb, kallist Rootsi aega. Samuti leidub meie linnades igal pool selleagseid mälestusmärke. Nii on näituseks kool, mille mina ise Tallinnas kord lõpetasin, suure kuninga poolt asutatud ning kooli aual, — enne reformatsiooni Cisterzinserkloostri refektooriumis — ripub tänapäevani veel Gustav Adolphi pilt, allkirjaga „Fundator“, sama kuningas, kes Lützeni sõjalaagris meie esimese ülikooli asutamisdokumendile alla kirjutanud, missugune aga kahjuks ainult lühikest aega Pärnus ja Tartus töötanud on. Veelgi tänapäev võib iga laps meie väikeses Pärnus seda maja näidata, milles Gustav Adolf kord elanud, kui ka seda esimest ülikooli hoonet. Minu herrad! Kõige parem element meie rahvast ei ole mitte unustanud, et 150 aastat meie kirikutes Rootsi kuningale palvetatud on.

Mina ei tahaks aga ainult surnust, hallist minevikust kõnelda; meil on, kui mina seda nii nimetada tohin, ka elavaid mälestusi

Rootsi ajast. Nii on kõigepealt meie kaaskodanikkude seas mitmeid tuhandeid tuldilist lugupeetuid rootslasi, kellede esivanemad juba mitmed aastasajad varem meie läänrannikul ja saartel samadel kohtadel asunud. Edasi on just rootslased kuningriigist need olnud, kes viimasel möödunud ajal ühenduse Rootsi ja meie vahel uuendanud on. Seal tulid üle Baltimere Rootsi vabatahtlikud meie juure toetuseks, kui meie rasket sõda enamlaste vastu pidasime ning moodustasid meie sõjaväes Rootsi korpuse. Meie ei unusta iial, mis Rootsi korpus oma kõrgemeelsuse ja vahvuse läbi meie kodumaale teinud! — Ning jällegi tulid rootslased üle Baltimere meie juure akadeemiliste õpetajatena; töötavad nüüd Tartu ülikoolis ning jätkavad Gustav Adolphi kultuuratööd meie maal edasi.

Minu herrad! meie maa on väikene, ning meie kõik, iseäranis trükitööstuse esitajad, teame, et palju tööd, palju tõsist tööd teha tuleb, enne kui meie ajajooksul Lääne-Euroopa kultuura tasapinnani jõuame. Kui ka meie ühisus mind Rootsi saatnud on, kes eestseisuses ainult Balti-Saksa trükikoda Tallinnas esitab, katsunud olen vähe Rootsi keelt õppida, siis olgu see tõenduseks, et kõik meie Eesti vabariigi kodanikud, kui ka mitmesse rahvusse kuuluvad, selles kõik ühised oleme, et oma kodumaa tuleviku eest töötada ning sellepärast kõigepealt õppida tahame.

Minu herrad! Just et õppida, oleme meie Rootsi tulnud, ning kõik, mis Rootsi hiilgav näitus siin meie silme ette toob, annab meile õiguse Eesti Graafika ja Raamatuköitmis-tööstuse Ettevõtjate Ühingu nimel meie kõige südamlikumaid õnnesoove teile üle anda. Sellepärast hüüame südamest, nagu kord meie esiisad seda tegid: Vivat Rootsi! — Vivat Rootsi trükitöösturite ühing! — Vivat terve Rootsi rahvas!

KAUBANDUS-TÖÖSTUS-REKLAAM.

PODSOLOV.

Reklaami tähtsusest. Reklaami psühholoogilised peamomendid. Näited heast ja halvast reklaamist. Valgusreklaam. Reklaam ja valmistus. Mõtted hiljutise näituse puhul.

1.

Hiljuti ilmusid Saksamaal huvitavad reklaami käsitavad kirjatööd. Tähtsam neist

oleks Dr. Hartungen'i „Psychologie der Reklame“. Peale selle on veel nimetada kaks järgmist teost, mis peale otsekoheste tööstus-

Kõiksugu trükitööid valmistab maliseerjakkajil, väijamaa
eeskujul, mõõdukate hindadega, korralikult ja kiirelt

KUNSTTRÜKIKODA
HELTIKA/TALLINNAS

V. POSTI TÄN. 8 * TELEFON 22.09

OMA JOONISTAMISE ATELJEE

Etala: mitmevärvilised luustrükitööd nagu plakaadid,
pakkimised, etiketid, hinnakirjad, ärilkaardid j. n. e.

ala ka reklaami ülesannet ja tähtsust selgitavad: V. Jähni: „Die Entwicklung und Bedeutung der Handelsmessen“ ja A. Schlossmanni „Aus Handel, Industrie und Technik“. Nimetatud teosed vaatlevad seda osa ettevõtete tegevusest, mis algab siis, kui kapital muutub liikumata varanduseks, valmistusvahenditeks, tooresainete tagavaradeks ja turule minevaks valmistoodanguks. Siinjuures on mõeldud mitte juhusline, vaid alatine valmistus ja tarvidus turu järele.

On hästi tuntud, et kui valmissaadused mitte küllalt ruttu turgu ei leia, siis operatsiooni-kapitaali sunnitud ollakse suurendama. Kuid majandusseaduste järele peaks operatsiooni-kapitaal olema võimalikult väike.

Reklaami tuleb mõista kõige laiemas mõttes. Ei aita mitte üksi kuulutuste trükkimisest, vaid tuleb suurt rõhku panna väliselt korraliku ja täpse kirjavahetuse, arenenud keele ja laitmata stiili kui ka vilunud ja suurte kogemustega äriesitajate ja tellija soovide täpse täitmise peale.

Käesolevas kirjutuses püüan tarvitaja seisukohalt vaadates näidata mõnesuguseid nõrkusi meie trükireklaami juures, ära märkides ka psükoloogiliselt tähtsaid momente.

2.

Kõige enne mõned sõnad ajalehe, kui kõige enam laialilagunenud ja meie oludes tegeliku reklaami kohta. Lugeja jookseb silmadega läbi kuulutuste suuremalt jaolt alles siis, kui tekst juba läbi loetud, see on kui ajalehe numbri vastu peahuvi juba kadunud. Pilguga ridadel peatudes otsib lugeja ainult kahte tähtsamat fakti — äri nimetust ja seda mida see äri kuulutab. Need kaks punkti tulevadki kuulutuses osavalt ette nihutada.

Kui üksluine ja kuiva vormiga kuulutus trükitakse, siis võib juhtuda, et firma vastu mõnesugustel põhjustel maad võtnud umbusaldus aina kasvab. Ka aitab vormita kuulutus publiku eelarvamist firma tundmatusest, ebasoliidsusest jne. veel suurendada, ehk küll kuulutajatel kavatsuses seisis hoopis vastupidist resultaati saavutada. Ainult erijuhtumistel on see teisiti, näiteks, kui ettevõtte juba üldiselt lugupeetud ja paljutarvitatud, kuid ka siin tuleks osav reklaam suureks kasuks. Halvaks reklaamiks väljaantud raha ei vasta oma ülesandele ja on nagu maha visatud.

On abinõu, millega kiirendada rahva tutvunemist firmaga. See oleks näiteks teatavale produktile mingisuguse lihtsa nimetuse andmine ehk teda valmistava firma alatine ja järjekindel kuulutamine. Nimetame näiteks mõned neist: „Eau de Cologne“ nr. 4711, — „Odol“, — „Kave“ jne. Igaühel on tuttav nende lühikeste sõnade alatine ja järjekindel reklameerimine. Kui kauba väärtus on rahuldav, siis teeb reklaam oma töö ja annab kaubale tarviliku mineku. On tuntud lugu, et sarnased reklaamid palju kulu teevad ja mitte iga äri ei usalda nende peale suuri summe ohverdada, pealegi kus asi nõuab alatist raha väljaandmist ja järjekindlat läbi viimist. Sellepärast püüab suurem jagu ettevõtteid omale publikumi seas tuntud nime luua võimalikult odavate abinõudega.

Tähtis oleks järgmist silmas pidada: ajalehe kuulutus peab olema sisu poolest lihtne, psükoloogiliselt mõistetav ja kui võimalik, kaunis stiilirikas. Neid nõudeid on kerge täita, kui lastakse trükkida päevapiltliisi ülevõtteid, joonistusi, märke jne., et tähelepanu võita, lastakse sagedasti kuulutusi kaunistada ilusa kujutusega, ülevõttega üldiselt tuntud pildist jne. Tuleb tähendada, et see tihti heade tagajärgedega õnnestab. See pole ka suuremale hulga kaugeltki saladus.

Selle peale vaatamata võib siiski igapäev tähele panna, kui vähe seda tarvitatakse ja kuidas siin mitmesugused ettevõtted teevad jämedaid mehaanilisi vigu. Maksab ainult lehitseda viimase näituse ajal ja avamisel ilmunud ajalehtede numbrid, kui selgub, et mitte kõik kuulutajad et ole suutnud oma äride ja ettevõtete publikumile tutvustamise ja reklameerimisega eksami läbi teha, kui nii öelda võib. Ühel ja samal leheküljel leiame kõrvuti tähelepanu äratava ja selge reklaamiga igakülgselt ebaõnnestunud ja saamatuid kuulutusi, mis selget keelt räägivad äri-mehe oskamatuses.

Kui hoolikalt ridadesse stiveneda, siis leiame, et paremad ja enam ümmargusamad reklaamid vähematele kontoritele kuuluvad, milliste äriasjad olenevad igapäevasest äri-elu edusammudest. Suurettevõtted sellevastu ei näi reklaamist palju hoolivat ja selles etendab muidugi peaosas asjaolu, et nad oma äriseisust ainult kord aastas ehk mitme aasta tagant kuulevad. Neil on mitmel alal juhtimine soliidseis ja vilunud kätes, kusjuures aga siiski pimedast peast usutakse oma äri

eeskujuliku reputatsiooni sisse ja igasuguse reklaami peale vaadatakse teatava põlgusega ülevalt alla. Siit ongi pärit need ametliku maiguga lihtsad ja kuivad teadaanded kuulutuste näol, et müüa on seal ja seal niila niisuguseid kaupu jne. Kuid ajalehe reklaam peab selleks, et olla elujõuline, huvitav ja tähelepanuäratav — otsekohe isiku tarvidustele vastu tulema. Ühe sõnaga: reklaam peab olema individuaalne. Ta ei vaja saaduste ja kaupade üksikasjalist, viimase peensuseni üleslugemist ja liigitamist, tuleb ainult tarvifajat korrapealt veenduma panna, kust ja mida osta ja mis nimelt kõige enam ostmis väärne.

Ruumipuudus ei luba asja juures pikemalt peatuda, sellepärast toome ainult üksikuid näitusi. Üks tuntud masinatehas laseb juba 3 aastat erilehekesi trükkida, mida ta tehniliste ajakirjade juures laiali laotab. Suurus ja väline kuju on neil alati üks ja sama. Üleval on suurte tähtedega firma nimetus, siis järgneb üle poole lehte täitev selgelt kujutatud pilt firma poolt valmistatavaist masinatest ja all seisab lühike kirjeldus. Kogumulje ei jää saavutamata: kuulutus on lihtne, selge, soliid ja huvitav.

Veel näitus. Pöörake tähelepanu kuulutuste peale, millistes üle ilma tuntud elektrifirmad publikumi tutvustavad oma hiljuti turulelastud uute leidustega, mis võimaldavad tähele panna põlemisprotsessi katelde ahjudes. Neil seisab leiduste tubli päevapiltlik ülesvõte, firma nimetus ja öieti see ongi kõik, kuid mõjub hästi ja suudab igatahes võita aurukatelde ja teiste vastavate sisseseadete omanikkude tähelepanu.

Veel viimane näitus. Keegi firma kuulutab katla truupidesse veesoojendajate sisseadmise kasulikkust ja sel teel teatavat väljaminekute kokkuhoidmist. Ilma selleta läheb palju soojust kasuta korstnast välja. Reklaam on järgmine: kuulutuslehe ühel küljel on vabrikuhoonete visand, kus kuld korstnast välja lendab. Korstnate kohal on pealkiri: „Te raiskate“ ... ja vähe kaugemal suuremate tähtedega „... kulda“. Lehe teisel küljel on üksikasjalisemad andmed.

Reklaam peab publikumi tähelepanu enam oma stiili ja vormi kui teksti peale pöörama. Ta peab ajaviitmata ja korrapealt enese üle kõnelema, ilma et lugeja tekstist tarvitlikku väljaotsides huvi kaduma minna ei laseks. Ei saa vaikides mööduda ühe kohaliku li-

köörivabriku heast reklaamist. Kujutatakse heasüdamliku talupoja siluetti, kes klaasi suu juure tõstab. Siluett on lihtne, aga ilus ja seal all pole mingisugust teksti, on üksi firma nimetus.

3.

Hiljuti ilmus ka meie juures valgusreklaam. Seda reklaamiharu tuleb lugeda oma ülesandele täitsa vastavaks, kuid ainult korralikule ja ajakohasele alusele seadmise juures.

Kõige esmalt võeti ta Londonis 1862. aastal tarvitusele. Uduga kaetud Londoni tänavail ilmusid sagedasti isikud, kel kübarad seest gaasiga valgustatud olid, kuna servadel igasuguste firmade nimed paistsid. Taskus kandsid nad valgustusgaasiga täidetud nõu.

Meie päevil hiilgavad ilmalinnade tänavad õhtuti tuhandetest briljantidena sätendavaist punktikestest, mis kujutavad mitte ainult mitmesuguseid firmasid ja nende poolt pakutavaid kaupu, vaid ka terveid pilte.

Kuna meie juures valgusreklaam alles väga noor, siis pole imeks panna neid lapsekõngi, milles ta praegu asub. Soovima peab, et tulevikus siin ette võetaks tarvitlikke tehnilisi parandusi, sest nii nagu praegu, oleme kaugel igasugusest eeskujust. Sagedasti on juba üksi tekst niivõrd segane, et eemalt vaadeldes mulje saad ainult mingist valgustatud rattast.

4.

Artikli algul nimetasin, et kirjavahetuse välise korralikkuse, stiili puhtuse, vilunud äriesitajate ja tellijate soovide täpse täitmise peale suurt rõhku panna tuleb. Selles suhtes on eriti huvitav ülalnimetatud autori, A. Shlossmanni teosega. Olgu tähendatud, et viimane on ühtlasi tuntud tehniliste sõnaraamatute kuue keele peal väljaandja. Omas hiljuti ilmunud teoses toob ta mitmed tegelikust elust võetud näitused, nagu muu seas tellimise täitmine masinate valmistuses. Oma näitust algab ta momendiga, kus tarvitaja tellimise ära annab ja lõpetab masinate tarvitlikku kohta ülesseadmisega.

Ta arendab mõtet, et valmistamine alkujuu võtab mitte üksi joonestuslaua taga, vabriku arvebüroos ja töökojas, vaid ka tellijaga alatise kirjaliku ehk suusõnalise läbirääkimise juures. Eriti peaks see olema silmaga nähtav suuremate tellimiste täitmise juures. Nii valmistaja kui tellija vastastikkune

ja täpne üksteise mõistmine annab kogu asjale suurema edu.

Elu on meid viinud reklaami tähtsuse hindamisele. Kuigi reklaami kohta maksavad mitmed isiklised ja erivaated, tema üldist mõju ja tagajärgi ei hakkaks ometi keegi salgama.

Loov insener joonestuslaua taga, tööde tehniline korraldaja ja lihtsalt igatüki, kel tegemist saaduste valmistamise juhtimise juures, seisab omal tööalal reklaamiga palju ligidamas ühenduses, kui näib korrapealsel vaatlemisel.

Ühegi saaduse valmistamistehnika ei tunne suuremat vaenlast, kui on seda ajakohastest uuendustest mahajäämine. Iga uus mõte, mis kehastub tehnilise vahendina, annab enesest kõige pealt kaubanduslike reklaami läbi teada. Iga näitus toob enesega ühes kui mitte ühel ehk teisel alal tehniliselt täitsa uut, siis vähemat masinate ja kaupade enam otstarbekohasema käsitamise ja tarvitaja maitsele vastavaks tegemise. Kõike seda peab uute kaupade valmistaja arvesse võtma.

Käesolev artikkel ei vastaks oma ülesandele, kui avaldamata jätaksin viimaselt näitusest saadud mõtted reklaami üle.

Vähe rahuldab mind see külg raskemetalli tööstuse juures. Välisfirmad olid oma Eesti esitajate kaudu püüdnud teha kõik, mis võimalik, kuid seda ei või öelda meie suurtehastest. Võõrad vabrikandid pakuvad meie põllumajandusele väga tarvilikke tööstussaadusi, nagu näituseks traktorid, masinaid lina esialgseks ümbertöötamiseks, lokomobiile jne., kuna hinnad sagedasti võrdlemisi odavad. Selle vastu ei esilda meie töösturid põllumehele kaugeltki seda tööd — ja seda peaaegu iga reklaamita!

Peale muu vajab meie põllumees odavaid ja vastupidavaid masinaid, siis veel krediiti. Ei hakka siin krediidi küsimusi arutama, kuid on meil tahtmist välisfirmadega otsustavalt võistlusesse astuda, siis peame asjast kinni haarama. Tuleb tööle asuda tarviliku produkti valmistamise juure, nagu seda on odavad traktorid, samuti on vaja organiseerida reklaami teel tarvitaja tutvustamist valmistatavaga ja saaduste müütmise juures võimaldada ka osalist järelmaksu.

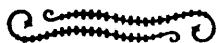
Kui edasi inertset käsi rüppes hoiame ja järgmisel näitusel veel kord oma jõuetust tunnustame, siis ei tähenda see meie suurtööstusele mitte head.

Mehaanika väiketööstust, kui uskuda näituse esinenud pilti, meil üldse polegi. Kõik väljapanekud olid sakslastelt. Samuti ka hea reklaam.

Kuid selle eest leidis tööstusharu, mis eriti teenib tähelepanu — ja see on meie klaveritööstus. Pealegi on ta ülalesitatud mõttega kokkukõlas. Muidu aga näeme siin ja seal mõndagi hästivalmistatud produkti, puudub vastav ja vääriline reklaam. Kui meie viis klaverivabrikut suudavad välismaist vabaneda ja asuda ka mänguriistade mehanismi valmistamisele, mis on täitsa võimalik ja kui sellega ühes suudetaks veidi hindu alandada, siis seisaksime uue ja väärilise tööstusharu eel.

Nendest võimalustest ja tähelepanuväärilistest edusammudest, mis saavutanud meie klaveritööstus, teavad siiski võrdlemisi vähe sed — ja seda kõik mõistliku ja ajakohase reklaami puudumise pärast.

„Päevalehest“.

TÄNAPÄEVASE AJALEHE EELKÄIJAD.

P. PÜCKERT, MÜNCHENIS.

(Tõlkinud E. KLAAS.)

Nüüdisaja suurlinna elanikule on peaaegu enesestmõistetavaks saanud ajalehe kaudu maailma sündmuste, börse- ning kaubakurside jne. kohta muinasloolise kiirusega ning vähese raha eest täpseid teateid saada. Meie kõik oleme tehnika-aastasaja lapsed, kellel rikkalik hulk kõiksugu abinõusid tarvitada, alates aurumasinast kuni õhulaevani ja tra-

dita telegraafini, mis vanade teadete edasiandmise abinõudega võistlusesse astunud, sealjuures alatasa täienes ja vaheldudes, end pea kõik teadete edasiandmise teenistusse seades, milledeta aga käesolevat aega raske ette kujutada oleks. Raske ehk koguni võimata oleks suurlinna elu tänapäev, kus nii mõndagi juhtub, kus alati uudiseid kauban-

duslisel alal mida kaaskodanikkudele teatavaks teha tuleb, kus tuhatkordsed poliitilised, kaubanduslised ja tööstuslised huvid ristlevad, ilma ajaleheta. Kuid ka „ajalehetul“ perioodil löödi suuri lahinguid ning olid juba mitmesaja aasta eest suurlinnad olemas, milledes kaubandus ja tööstus õitses ja kihav elu valitses. Kas ei olnud ehk koguni Aleksandria 250 a. e. Kr. üks rahvarikas kultuuri ja tööstuse keskoht? Kas ei tõusnud juba Rooma linna õitseajal tema elanikkude arv üle miljoni?

Ehk küll tol, ammugi möödunud ajal see palavikukiirus ning seisukoht, et „aeg on raha“ puudus, olid ka teised asjaolud vähem mõõduandvad, mispärast ka ajalehe puudumine end vähem tunda andis. Lõunapoolsetes maades tänapäevani alalhoidunud komme suurema osa päevast väljaspool kodu — templites, varjulistel puisteedel, turuplatsidel, elavamatel põikteedel ja avalikkudes supelusasutustes mõnuses koosviibimises mööda saata — pakkus küllalt võimalusi mõtete vahetuseks ning kõiksugu uudiste laialilootamiseks, nagu see vana Rooma raamatukauplustes, arstide ja habemeajajate juures viisiks oli. Harilikud uudised kanti sel moel kiirelt suust suhu, ametasutused, kaupmehed, jne. tarvitasid selleks palgatud väljahüüdajaid või jälle müürilehti. Sel viisil anti näiteks orja põgenemisest, rahasumma kaotamisest jne. kui ka avalikkude mängude (tsirkusvõistlustest) teada. Viimaste üle anti teada ka eeskavade näol papiroslehtedel. Et sarnased võistlused rahva keskel suurt põnevust tekitasid, on arusaadav, ja et selletõttu eeskavade väljaandjad ja müüjad head äri tegid, nii et isegi lubata järelegijaid ja müüjaid leidis. Paljud eeskavad rändasid ka edasi võidetud provintssidesse (Germaani, Gallia, Hispaania, Greekamaale jne.), milledes suurem osa sõjaväge ja eraametnikud Roomast pärit olid. Nimetatute pealinnast huvitud käis aga kaugel üle harilikkude võistluste. Nende soov oli ka uemaid teateid poliitilise ja kaubanduslise seisukorra kui ka uuemate päevasündmuste kohta teada saada. Nii arenes roomlaste juures ajajooksul sisse seade, mida peaaegu tänapäevase ajalehe eelkäijaks nimetada tohiks, see on ajalehe-kiri ja kirja-ajaleht. Esimene ei olnud muud kui harilik, ühele vastuvõtjale määratud kiri, missugune lähemaid ehk pikemaid seletusi päevasündmuste kohta sisaldas. Sarnasest

kujunes siis kirja-ajaleht: kirja saatja ei määranud selle mitte enam ühele isikule, vaid suurema kogu mõttevendadele ning jaotas selleks otstarbeks kirja kahte ossa. Esimeses osas tervitas saatja vastuvõtjat ning teadustas isiklistest ja intiimsematest asjadest. Teine osa eraldi lahtiselt esimesesse pandud, sisaldas laiemale ringkonnale määratud teateid ning rändas tuttavate ringis käest kätte, tihtipeale ka tundmatus ringkonnas oma ringreisi tehes. Juhtumisel, kui keegi oma lubadusi uudiste saamiseks pealinnast mitte täita ei suutnud, kandis tema selle kohustuse kellegi teise isiku peale üle, kes sellest omale ameti tegi. Sarnased kutsekirjutajad töötasid maksu eest arvatavasti ridade pealt ning kirjutasid parema meelega seda, mis ainult ära kirjutada tuli (valitsuse teadaanded, tsirkuse eeskavad, kohtuprotsesid) ja muud kõmujuttu. Päris loomulik, kui sarnaste ametliste kirjaliste teadete kirjutamise juures päevasündmuste kohta teatav skeem välja kujunes, mille järele siis kirja-ajaleht kirjutaja poolt omal kulul tööstusliselt valmistati ning laiali laotati. Viimast võis iga üksik saada, kes aga maksta tahtis. Paljudamisi kõrval tuletab ajalehte meele ka abonement. Nagu trükikunsti algul Saksa maal oli ajalehe toimetaja, „trükkija“ ja raamatukaupmees üks ja seesama isik. Hiljem, kui ajalehe ja kirjade vahetus suurenes, õpetati välja ärakirjutajateks selleks kohased orjad ning palgati äri suurusele vastavalt rohkem ehk vähem ärakirjutajaid juure. Nende palga kohta on vähe teateid olemas, kuid kindlasti on teada, et see samuti õige madal oli missuguse õigusega ülaltähendatud ajalehekirjad meieaegse ajalehe eelkäijaks pidada tohiks, selgub sarnase kirja lühikese sisu läbi, mida kuulus riigimees ja kõneleja Cicero (106. kuni 43. a. e. Kr.) kirjutanud. Cicero teadustab oma Greekamaal asuvalle sõbrale mitmest riigiprotsessist, ühest kodanilisest vastolust, kirjasaatja võõrsile kutsumisest maale ühe kõrge riigimehe juure. Tema kirjeldab ühe näitleja võõrsiletulekut ning kritiseerib nähtud näitemängu, näitlejaid ja ühe tantsijanna ülesastumist. Edasi teatab tema kaugelolijale ühest valimisest, seniste valimiste tagajärgedest ning üksikute kandidaatide väljavaadetest ja diskonto tõusmisest 4—8%. Nii näeme meie ainult materjaali mis ka tänapäev meie ajalehe veergusid täidab.

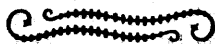
Esimese ametlise, järjekindlalt Roomas ilmuva ajalehe asutajana tuleb Julius Cäsar'i pidada, mille kuulsuse kohta kõnemehe, kirjanikuna, väejuhatajana ja riigimehena palju teada on. Kui tema 59. a. e. Kr. Rooma vabariigi kõige kõrgemale ametile asus, andis tema käsu igapäev riigi ja rahva kohta käivaid teateid üles tähendada. Sellest järgneb, et kõige vanem tõeline ajaleht Euroopas mingisugune riigi teataja oli, nagu käesoleval ajal meil olemas. Selles selgitas Rooma riik valitsuse ja rahva tegevust, nagu seda ka tänapäev ametlikud ja poolametlikud lehed teevad. Peale Rooma vabariigi ümbermuutumist keiserriiigiks targa kui ka auahne Augustuse poolt (30. a. e. Kr. kuni 14. a. p. Kr.) mahutati tähendatud riigi teatajasse ka õueringkonna teated. Sellele järgnesid pea teated kõrgemast seltskonnast ning kohalikud uudised ja mitmesugu sisuga teated. Mis sarnase lehe sisusse üldse puutub, oleks tähendada, et see kirja-ajalehe sarnane oli ning sisaldas samasuguseid teateid nagu tänapäevased ajalehed. Poliitiline osa sisaldas teateid kõiksugu riigiasjadest, erakondade elust, sõjakäikudest mida Cäsar ametliselt Galliast, Hispaaniast j. n. e. teatas. Teaduslikku osa etendasid täpsed kirjeldused võidetud rahvaste elu ja kommete kohta, kohtuteated — karistatud isikute nimede üleslugemine ja protsesside käik, õueringkonna teated töid mitmesuguseid kirjeldusi õuekommete, -pidude ning suurepärase matmistseremooniade kohta. Samuti ei puudunud perekondlikud teated. Sündimiste ja laulatuste kõrval ilmusid ka teated õiguslikult kinnitatud abielulahutuste kohta. Peale selle leidsid veel aset kõiksugu vähema tähtsusega ettetulnud juhtumised, nagu seda meieaegsed ajalehed „mitmesuguste“ all toovad. Nii kuulsid lugejad anekdoote, said teada, et üks riikline ehitus vanaks jäänud ja kokku varisemas on, ühe koera imestamisväärilisest truudusest, iseäralistest loodusimedest ja suurtest veetõusudest Tiberi jões.

Riigi teataja toimetajana tegutses arvata- vasti mõni kõrgem ametnik, järelikult olid ka kõik teised toimetuse liikmed riigiametnikud. Huvitav on, et Rooma riigis peale Julius Cäsari, ühtki isikut ei leidunud, kes riiklise ajalehe kaudu rahva peale mõjuavaldamise

tähtsusest aru saanud ehk ainult aimanud oleks. Riigi teataja hoidus kindlasti oma arvamise avaldamisest, ainult sündmuste kohta värvita teateid tuues. Laialilaotamine sündis selleks ülesseatud ülegipsitud punaste ehk mustade lauatahvliatele kinnitamise läbi. Tõenäoline on, et „ajaleht“ kolm korda kuus Rooma ajalugemise järele ilmus, s. o. esimesel, seitsmendal ja viieteistkümnendal kuupäeval. Sarnastest väljapandud ajalehtedest võis igaüks kaugelviibivatele sõpradele edasiandmiseks endale soovi järele ülestähendusi teha. Selle läbi kergendati elukutseliste kirja-ajalehe kirjutajate, missuguseid kaua enne ajalehe ilmumist leidis, tööd märksalt. Ametlise ajalehe kaudu pakuti materjaali, mida nemad maha kirjutasid, omalt poolt kaunistatud ning kirja-ajalehena Roomas müüsid ja ka väljaspoole saatsid. Nii leppis siis valitsus toimetaja ja väljaandja osaga, kuna paljudamine (trükk), kirjastus ja talitus igaühele vabaks jäeti, mida iseäranis hoolsalt „ridade kirjutajad“ ja raamatukauplused ära tarvitasid. Cäsari ja keiser Augustuse ajal ei hoolinud valitsus sellest mis kirja-ajalehed ametlisest materjaalist tegid ehk mis nemad muud kirjutasid. Sel ajal valitses sõna tõsisel mõttes kõige laialisem trükivabadus. Alles hiljem asutati „keiserlik kirjanduse büroo“, missugune salapolitsei abil teravalt kirja-ajalehete üle valvas. Edasitoimetamine lähemasse ümbruskonda sündis orjade läbi. Provintsi aga tuli iseäraliste käskjalgedega saata, kui mitte juhtumisi mõni sinna matkav sõber ehk kaupmees neid kaasa ei võtnud.

Väljaspool Rooma puudus igasugune „ajakirjandus“, samuti ka teistes ilmariigi suur- linnades, nagu Aleksandrias, Antiokias ja Konstantinoopolis. Ühes Rooma keiserrii- gi lagunemisega kaotas „teateleht“ ka oma tähtsuse, ning tuleb eeldada, et ühenduses pealinna ümberpaigutamisega Konstantinoopoli viimane täieliselt seisma jäi.

Kõne all olev, tänapäevase ajalehe eelkäija, langes arvatavasti suure rahvaste rändamise tormi ohvriks. Alles humanismi aeg- järgul (16. aastasajal) tärkas ajaleht, esialgu endisel kujul, ellu ning arenes siis pikkamisi selleks mõjuvaks organismiks, mida varemalt seitsmendaks suurriigiks nimetati, täna aga õigustatult ennast esimeseks lugeda tohib.

RIIGI STATISTILISTE RAAMATUTE TRÜKKIMISEST.

Tihti paistab silma ajalehte lugedes märkus, et meie trükikojad on oma tehnilise sisseseade poolest ajast maha jäänud ja see takistavat suuresti riigi statistiliste raamatute õigel ajal ilmumist. Et eksi- arvamisele mitte pinda anda, toon siin mõned and- med, millest näha võib, mispärast statistiliste mater- jaalide trükkimine visalt edeneb ja milles see viga seisab.

Trükikojaile on antud teatud arv ehk osa käsi- kirja, mille järele laduda tuleks. Ladumiseks antud materjaali lehitsedes, paistab kohe silma, et käsikiri mitte ühtlane kirjaviisi poolest ja mitte lõpulikult korras ei ole, nagu ta olema peaks. On tühjad kohad, kuhu on märgitud, et sinna teatud klisheed või dia- grammid tulevad ja millede suurus ära on tähendatud.

Esimene trükipoogen (16 lehekülge) laotakse valmis ja esimene äratõmme vigade parandamiseks saadetakse ära, mis pikema vaheaja järele tagasi saa- detakse, ilma, et klisheed kaasas oleksid. Tehakse esimene parandus ära ja saadetakse teistkordselt parandusele. Poogen tuleb teistkordselt parand- duselt tagasi palju kirjum muutatuste poolest kui esimene, niisama ka kolmas.

Teine trükipoogen saab valmis, läheb korrektuuri, kordub jälle vana laul. Alles teises paranduses antakse teada, et osa joonistusi ei olegi. Aga mis nüüd teha? Nõutakse, et valged kohad, kuhu enne joonistused pidid tulema, tulevad paberil ära kaotada. Tuleks terve trükipoogen ümber murda, sest muud teha ei saa. — Aga õnnetuseks on väga raske ümber murda, sest suurem osa ladu on kõik tabeliladu ja seda on peaaegu võimata ümber murda (lehekülgedel olevat ladu jaotada), sest algusest peale katsuti nõnda lehe- külgi laduda, nagu see tehniliselt võimalik. Et poog- nat mitte uuesti laduda, ei jäänud muud abinõu üle, kui, suuri vahesid ladu vahele jättes, asja likvi- deerida mis muidugi raamatu tehnilisest küljest in- tektus teeb. Peale selle ei vasta ülesantud ruum pärast saadetud klisheedele, ja siis tuleb jälle, tehnilisi ees- kirju rikkudes, ladu muuta ja klisheesid hõõveldada lasta.

Edasi, et suuremaid muutusi korrektuuris ära hoida, soovitasime käsikirja enne veel põhjalikumalt läbi vaadata, mis ka tehti. Kuid õnnetuseks kordus juba järgmise poognaga jällegi vana lugu — sest tei- ses paranduses oli tabelitele peades võõras keel juure märgitud. Siin on kõigil selge, kel trükitoöstusest aimu, mis tähendab tabelipea ümberladumine. Siin läheb ümbertegemisega rohkem aega, kui uuesti ladu- mine seda nõuab. Ühes sellega kaotab ka raamat, nagu juba eelpool tähendasin, igasuguse tehnilise õige külje.

Nii on kordunud ka järgmiste trükipoognatega. Sellest võib siis näha, kuidas meil statistika mater- jaalide kokkuseadmisel töötatakse. Seal valitseb kindlusetu olek: „kas nii ehk teisiti“, mida enne trükkiandmist ära ei otsustata.

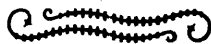
Trükkiandavad käsikirjad peaksid 1) täiesti korras ühes klisheedega, 2) parandused esimeses parandu- seks saadetud äratõmbes tehtud olema ja 3) korrek- tuur võimalikult kiires korras tagasi saadetama.

Harilikult on iga töö juures nõuetav kaks kor- rektuurpoognat, esimene äratõmme võimaldab juba kõik vead ära parandada, teine äratõmme oleks juba revisioon. Nagu statistika, kus palju numbritega tegemist, võiks kuni kolme äratõmbe andmisega lubada. Kolmas ehk viimane äratõmme (revisioon- poogen) peaks juba päris puhas olema.

Kes statistiliste materjaalide korralduse alal ametis, peaks endid trükitehnika oludega ligemalt tut- vustama, et neil enam teadmisi oleks kui maamehel, kes trükikotta astub ja palub omale lauluraamatu trükkida, ja et nad teaksid, kui palju trükiladu ümber- tegemine ja muutmise aega võtab ja kui palju see riigile enam maksma läheb, sest ümbertegemine sünnib tellija kulul.

Siin saame pildi, et ei saa mitte ükski trükikoda statistiliste väljaannete mitte korralikult ilmumises süüdlaseks lugeda, vaid viivitus tuleb korraldajate eneste arvele kirjutada.

R. Z.

MITMESUGUST.

Inetud trükitoõd.

Meie viimane laulupidu, missugune kõigiti hiilga- valt korda on läinud, näitas ühtlasi ka meie kultuuri- list arenemist, kuid seda kahjuks aga mitte trükitoõde suhtes. Nii on näiteks kirjastus „Raudteelase“ poolt väljaantud Lauulupeo juhataja, missugune hooli- mata võrdlemisi kõrge hinnast (Emk. 20) kõige halvemale paberile trükitud. Samuti on trükk liialdi kõva pressiga läbi lastud. Esimene kaanekülge on ebamääraselt rohkesti tekstiga üle külvatud ning kaotab seeläbi kaane väljanägemise. Sisukord ei kuulu kaane küljele ning oleks sellepärast pidanud teksti ette mahutatama ühes halva klisheega. Viimase asemel oleks siis võinud mingisugune ornamendi- taoline kujutus olla ning sõnad „VIII. üldise laulupidu juhataja“ ja „Tallinnas, 1923 aastal“ suure- mast kirjast võetama ja mõjuvamalt grupeeritama.

Samuti oleks pidanud „Hind 20 marka“ alla äärele mahutatama. Ka seesmistel teksti külgedel on mit- med ladutehnilised vead tehtud, mille ülesluge- mine liig kaugele viiks. Järgmisena oleks nimetada k o n t s e r t i d e e e s k a v a, missugune mulje avaldab nagu oleks see masinal laotud, ehk esimese aasta õpilase töö, vaatamata käepärast oleva hea ladu ma- terjaali peale. Nii on näiteks sõnad I, II ja III kont- sert kuupäeva nimetusega ühesuurusest kirjast võe- tud, et aga kuupäeva sõna pealegi eelmisest pikem, jääb peaasi, kontsertide järjekord, täitsa tahaplaanile. Samuti on vormid valesti asetatud ning ääred selle- pärast mitte proportsionaalsed.

Et eelnimetatud tööd, missugused mitmes kümnes ja sajatubandes eksemplaaris trükitud, sarnasel kujul rahvale pakuti, kes neid tarvitas ja isegi mälestuseks kaasa võttis, paljud seeläbi isegi väljamaale sattusid,

tuleb siinkohal kurbtusega konstateerida. Tahame aga siiski loota, et sarnased inetused tulevikus vähenevad.
E. K.

Maailma kõige vanem ajaleht.

Hiina ajaleht „Peking Cazette“, nagu „Agu“ teatab, pidas hiljuti oma tuhande aasta olemasolu mälestuseks juubeli. Kuid ehk 1000 aastat küll kõrge iga ühe ajalehe elus on, ei ole „Peking Cazette“ siiski veel maailma kõige vanem ajaleht. Selle au osaliseks saab tema ametvend, Pekingi leht „Tsing Pao“, kes põhjendati 800 aastat enne seda, kui Euroopa esimene ajaleht päevavalgust nägi, ja on siis 1200 aastat vana. Praegu antakse seda raamatu kujul välja.

KIRJAD JA ILUSTUSED
VASK- JA TÄITEMATERJAAL
RAAMATUTRÜKI KIIRPRESSID
TIIGELPRESSID
BOSTONPRESSID
ÄRATÖMMEPRESSID
KIRJAVALAMISE JA MASINA-
EHITUSE AKTSIA SELTS
OFFENBACHIS, MAINI ÄÄRES

J. G. SCHELTER
& GIESECKE,

LEIPZIG

RAAMATUTRÜKI
MASINAD JA KIRJAD

ESITAJA EESTIS:

A. REUTER

TALLINN, VARBLISE TÄN. 3, RAUDTEE ÄÄRES

Värvipaberid

Heftimisetrakt

Kviitmistöökajad

Trükikojad

Paberivabrikud - Kaitongitööstused - Töökajad

inseener *A. M. Wisniewsky*, Tallinn

müüb igasugu masinaid ja aparate.

ladust: vana Viru t. 13. korrus, Telefon 10-88

büroo: väike Pärnu mt. 21-3 " 20-09

Färgmiste vabrikute peaesitaja Balti riikides:

Karl Krause A/S. Leipzigis

Kiirpressid Bohn ja Herber, Würzburg

Fagenbergwerke A/S. Düsseldorf

H•B BERTHOLD A-S / BERLIN SW29

KIRJAWALAMISE JA WASKLIINIDE TEHAS

Üleüldiselt tuntud headuses Eesti, Läti, Leedu ja Poola keeltes tarvitavad kirjad
РУССКІЕ ШРИФТЫ. Kuldamiskirjad ja ornamendid kõltsisekodadele
 Trükikoja sisseseade tellimised igasuguses suuruses võivad kohe täidetud saada

KAUBAMAJA «ATLAS»

Tallinn, Raekoja plats 4. Kõnekr. Juhai. 21-28. Koni. 17-15.
 Telegr. aadress: ATLAS - TALLINN.

OSAKOND BERLIINIS:

Berlin S. 59, Jahnstrasse 12, Tel. aadr.: Esioatlas-Berlin.
 Code: Rudolph Mosse. --- Kõnekr. Moritzplatz 12872.

E R I A L A:

Graafilise tööstuse moodsate ettevõtete täieline sisseseadmine ja varustamine:
**Kiirpressid raamatu-, kivi-, pleki-, offsettrüki jaoks; Rotatsioonmasinad,
 Tiigeltrüki-pressid; Ladumismasinad; Kirjatähed;
 Vaskjooned; Lõikamis-, voltimis-,
 lineerimis- ja traatimis-
 masinad. Tsinkograafia ja
 galvanotehnika sisseseaded ja abinõud;
 Alaline ladu musta ja teisi värve, valtsimasset ja
 litoograafia kive; Kõiksugused abimasinad ja tarbeasjad. :- :-**

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus «Päevaleht»

Pikk tän. 2

Telef. 11-08

Graafikatööstus

Raamatutrükk

Rotatsioontrükk

Kivitrükk

Stereotüüpia

Offsettrükk

Tsinkograafia

Töö korralik ja kiire

Hinnad mõõdukad

